

Sygn. akt III APa 11/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 sierpnia 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku – III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Iwona Krzeczowska – Lasoń
Sędziowie:	SA Grażyna Czyżak SA Daria Stanek

po rozpoznaniu w dniu 6 sierpnia 2020 r. w Gdańsku na posiedzeniu niejawnym

sprawy J. P.

przeciwko Sądowi Rejonowemu we Włocławku

o zapłatę

na skutek apelacji Sądu Rejonowego we Włocławku

od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 5 lutego 2020 r., sygn. akt IV P 13/19

oddala apelację.

SSA Grażyna Czyżak SSA Iwona Krzeczowska – Lasoń SSA Daria Stanek

Sygn. akt III APa 11/20

UZASADNIENIE

Powód J. P. domagał się zasądzenia od Sądu Rejonowego we Włocławku kwoty 107.591,70 zł tytułem uposażenia rodzinnego za okres od marca 2018 r. do kwietnia 2019 r. W uzasadnieniu pozwu powód wskazał m.in., że ma przyznane prawo do uposażenia rodzinnego po zmarłej żonie I. P., która wykonywała zawód sędziego w SR we Włocławku. Do chwili obecnej nie nabył prawa do emerytury lub renty. W 2004 r. uzyskał zapewnienie ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości, że obowiązujące regulacje nie przewidują żadnych przeciwwskazań do podejmowania zatrudnienia przez osoby pobierające takie uposażenie, i nie ma tym samym podstaw do zawieszania lub zmniejszania uposażenia rodzinnego. Powód – odwołując się do dorobku doktryny – wskazał nadto na różnice między uposażeniem rodzinnym oraz świadczeniami emerytalno-rentowymi z ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Powód powołał się na fakt wstrzymania mu przez Prezesa SR prawa do uposażenia, z uwagi na odmienną interpretację przepisów dokonano przez Ministerstwo Sprawiedliwości.

W odpowiedzi na pozew pozwany wniósł o oddalenie powództwa. W uzasadnieniu pisma powołano się m.in. na oficjalne stanowisko Ministra Sprawiedliwości z 21 września 2016 r., dotyczące potrzeby stosowania do uposażenia

rodzinnego przepisów dotyczących zawieszania lub zmniejszania renty rodzinnej, w sytuacji w której zajdą przesłanki z art. 103 i n. ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Sąd Okręgowy w Toruniu wyrokiem z 5 lutego 2020 r. zasądził od pozwanego Sądu Rejonowego we Włocławku na rzecz powoda J. P. – z tytułu uposażenia rodzinnego za okres od marca 2018 r. do maja 2019 r. – kwoty: - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 kwietnia 2018 r. do dnia zapłaty; - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 maja 2018 r. do dnia zapłaty; - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 czerwca 2018 r. do dnia zapłaty; - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 lipca 2018 r. do dnia zapłaty; - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 sierpnia 2018 r. do dnia zapłaty; - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 września 2018 r. do dnia zapłaty; - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 października 2018 r. do dnia zapłaty; - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 listopada 2018 r. do dnia zapłaty; - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 grudnia 2018 r. do dnia zapłaty; - 7006, 56 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 stycznia 2019 r. do dnia zapłaty; - 7505, 22 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 lutego 2019 r. do dnia zapłaty; - 7505, 22 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 marca 2019 r. do dnia zapłaty; - 7505, 22 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 kwietnia 2019 r. do dnia zapłaty; - 7505, 22 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 maja 2019 r. do dnia zapłaty; - 7505, 22 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 1 czerwca 2019 r. do dnia zapłaty (pkt I) oraz kwotę 5.380 zł tytułem zwrotu kosztów procesu (pkt II).

Sąd ustalił, że I. P. (ur. (...)), wykonująca zawód sędziego w Sądzie Rejonowym we Włocławku, zmarła (...) W dacie zgonu I. P. pozostawała w związku małżeńskim z powodem J. P. (1) (ur. (...)). Decyzją z 19 marca 2004 r. (nr (...)) Prezes Sądu Okręgowego we Włocławku – na podstawie art. 100 § 2 i § 3 w związku z art. 200 § 2 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych – ustalił dla powoda uposażenie rodzinne w wysokości 1.875,90 złotych brutto miesięcznie (tj. 45% podstawy wymiaru). Pismem z 13 kwietnia 2004 r. J. P. zwrócił się do Ministerstwa Sprawiedliwości z zapytaniem, czy osoba pobierająca uposażenie rodzinne po zmarłym małżonku będącym sędzią jest uprawniona do wykonywania pracy zarobkowej. W odpowiedzi na powyższe zapytanie Ministerstwo Sprawiedliwości pismem z 23 kwietnia 2004 r. poinformowało ubezpieczonego, że obowiązujące przepisy nie przewidują zawieszenia lub zmniejszenia uposażenia rodzinnego w związku z dochodami uzyskiwanymi z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę i że w ówczesnym stanie prawnym brak jest przeciwwskazań do podejmowania zatrudnienia przez osoby pobierające uposażenie rodzinne. Powód J. P. pobierał uposażenie rodzinne po zmarłej żonie I. P. – do 31 października 2014 r. włącznie. Wysokość tego uposażenia była stopniowo podwyższana wraz ze zmianami wysokości wynagrodzenia sędziów. J. P. nie nabył prawa do emerytury, renty rodzinnej ani też renty z tytułu niezdolności do pracy. Płatnikiem uposażenia rodzinnego na rzecz J. P. pozostawał Sąd Rejonowy we Włocławku. Pismem z 20 listopada 2014 r. (nr (...)) Prezes Sądu Okręgowego we Włocławku z uwagi na to, że J. P. osiągał dochód z tytułu zatrudnienia w Urzędzie Miejskim w L. powodujący zawieszenie wypłaty świadczenia w postaci uposażenia rodzinnego po zmarłej żonie I. P., zawiesił z dniem 1 listopada 2014 r. wypłatę uposażenia. Od decyzji zawieszającej wypłatę uposażenia rodzinnego powód odwołał się do Sądu Okręgowego we Włocławku. Sprawa ta została przekazana do Sądu Okręgowego w Toruniu, z uwagi na wyłączenie od jej rozpoznania wszystkich sędziów SO we Włocławku. Wyrokiem zaocznym z 5 października 2015 r. (wydanym przeciwko Sądowi Rejonowemu we Włocławku) Sąd Okręgowy w Toruniu zasądził od Sądu Rejonowego we Włocławku na rzecz powoda kwotę 67.870,76 zł tytułem uposażenia rodzinnego za okres od 1 listopada 2014 r. do 30 września 2015 r. Następnie, wyrokiem z 23 listopada 2015 r. utrzymał ten wyrok w całości w mocy. Wyrokiem z 18 kwietnia 2016 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku (w postępowaniu apelacyjnym o sygn. III APa 4/16) oddalił apelację pozwanego Sądu Rejonowego we Włocławku od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu, dzieląc w całości argumentację Sądu Okręgowego, a także odwołując się do konstrukcyjnych i systemowych różnic między świadczeniami ubezpieczeniowymi oraz uposażeniem rodzinnym (nie mającym takiego charakteru). W piśmie z 10 sierpnia 2016 r., podpisanym z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości przez Podsekretarza Stanu Ł. P., sporządzonym w związku z wątpliwościami zgłaszanymi przez sądy dotyczącymi zasad naliczania uposażenia rodzinnego w sytuacji uzyskiwania przez osobę uprawnioną przychodu ze stosunku pracy, wyrażony został pogląd zbieżny ze stanowiskiem zawartym w uzasadnieniach wyroków SO w Toruniu i SA w Gdańsku (wydanych w sprawie IV P 6/15). Wskazano m.in. na wyłączenie sędziów z systemu ubezpieczenia emerytalnego i rentowego powodujące, że prawo do świadczeń i ich wysokość nie pozostają w żadnych związku ze składkami na te

ubezpieczenia. Zwrócono nadto uwagę na odesłanie w przepisach u.s.p. wyłącznie do przepisów statuujących warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej, a nie warunków wypłaty świadczenia. W kolejnym piśmie, z 21 września 2016 r. podpisanym przez Ministra Sprawiedliwości Z. Z., przedstawione zostało odmienne stanowisko od wyrażonego w piśmie z 10 sierpnia 2016 r. W piśmie dokonano m.in. analizy leksykalnej wyrażenia „uzyskać”, uznając że oznacza ono „faktyczne pobieranie” świadczenia. Zdaniem Ministra Sprawiedliwości, przesłankami do uzyskania prawa do danego świadczenia były nie tylko przesłanki pozytywne (ujęte w przypadku wdowca w art. 70 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), ale także negatywne, określone w art. 103 i n. ustawy. Odwołano się także do funkcji alimentacyjnej renty rodzinnej (i funkcjonalnie podobnego uposażenia rodzinnego). Z dniem 1 listopada 2016 r. Prezes Sądu Rejonowego we Włocławku – w związku ze stanowiskiem wyrażonym przez Ministra Sprawiedliwości w piśmie z 21 września 2016 r. – wstrzymał powodowi wypłatę uposażenia rodzinnego, do momentu wyjaśnienia wszystkich okoliczności. Wyrokiem z 8 października 2018 r. (sygn. akt IV P 15/18) Sąd Okręgowy w Toruniu zasądził od Sądu Rejonowego we Włocławku na rzecz powoda kwoty uposażenia rodzinnego za okres od listopada 2016 r. do lutego 2018 r. W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy powołał się na wcześniejszą sprawę rozpoznaną pod sygn. III APa 4/16 (IV P 6/15), przytaczając rozważania z uzasadnienia tego wyroku. Ponadto, powołał się na stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 czerwca 2018 r. (I PK 78/17, Legalis nr 1806631). Apelacja od tego wyroku została oddalona przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z dnia 5 marca 2019 r. (sygn. akt III APa 35/18). Sąd Apelacyjny podzielił ocenę prawną dokonaną przez Sąd Okręgowy, a także argumentację prawną powołaną we wcześniejszych orzeczeniach dotyczących spornej sytuacji. Zwrócił także uwagę na charakter renty rodzinnej (uposażenia rodzinnego), różnice w konstrukcjach uzyskania prawa oraz jego zawieszenia, a także treść aktów wykonawczych dotyczących wypłaty uposażenia rodzinnego, pozbawionych regulacji umożliwiającej zawieszenie uposażenia. Z uwagi na stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości Prezes Sądu Rejonowego we Włocławku zawiesił wypłatę uposażenia dla powoda od 1 marca 2018 r. Uposażenie rodzinne za 2018 r. miało wartość 7.006, 56 zł, za 2019 r. wynosiło 7.505, 22 zł.

Sąd Okręgowy w rozważaniach prawnych odwołał się do brzmienia art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. w Dz. U. z 2019 r. poz. 52 ze zm. – zwanej dalej „USP”), który stanowi, że w razie śmierci sędziego albo sędziego w stanie spoczynku, członkom jego rodziny, spełniającym warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przysługuje uposażenie rodzinne w wysokości: 1) dla jednej osoby uprawnionej – 85%, 2) dla dwóch osób uprawnionych – 90%, 3) dla trzech lub więcej osób uprawnionych – 95% - podstawy wymiaru. Podstawę wymiaru uposażenia rodzinnego przysługującego rodzinie stanowi: 1) w przypadku rodziny zmarłego sędziego w stanie spoczynku – uposażenie, jakie przysługiwało w chwili śmierci zmarłemu sędziemu w stanie spoczynku, z zastrzeżeniem pkt 2; 2) w przypadku rodziny zmarłego sędziego albo zmarłego sędziego w stanie spoczynku przeniesionego na podstawie art. 100 § 1 – uposażenie, jakie przysługiwałoby mu w chwili śmierci zgodnie z art. 100 § 2 (art. 102 § 2 USP). Do uposażenia, o którym mowa w § 1, stosuje się odpowiednio art. 100 § 3 (art. 102 § 3 USP).

W razie zbiegu prawa do uposażenia rodzinnego z prawem do emerytury lub renty, na wniosek uprawnionego, przysługuje albo uposażenie rodzinne, albo emerytura lub renta (art. 102 § 4 USP). Do uposażenia rodzinnego przysługuje dodatek dla sierot zupełnych w wysokości i na zasadach określonych w przepisach o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 102 § 5 USP). Jednocześnie, stosownie do art. 103 USP, Minister Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy, określi, w drodze rozporządzenia, sposób i tryb ustalania i wypłacania uposażeń sędziom w stanie spoczynku oraz uposażeń rodzinnych członkom rodzin sędziów i sędziów w stanie spoczynku oraz terminy przekazania do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składek, o których mowa w art. 91 § 10 i 11, mając na względzie w szczególności konieczność zapewnienia osobom uprawnionym ciągłości źródeł utrzymania oraz udogodnień w odbiorze uposażeń i uposażeń rodzinnych.

Sąd Okręgowy podzielił zarówno rozważania Sądu Najwyższego z uzasadnienia wyroku z dnia 27 czerwca 2018 r. (I PK 78/17, Legalis nr 1806631), jak też stanowisko wyrażone w uzasadnieniach wyroków wydanych w sprawach o sygn. III APa 4/16 (IV P 6/15) oraz III APa 35/18 (IV P 15/18), które przytoczył w podstawie faktycznej rozstrzygnięcia, uznając, że rozważania te zachowały swoją aktualność, albowiem przytoczone przepisy nie uległy zmianie.

W konsekwencji Sąd za bezpodstawne uznał zawieszenie prawa do uposażenia rodzinnego powoda. Nie ma bowiem podstaw do posiłkowego stosowania wobec niego art. 103 i n. ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

O kosztach rozstrzygnięto w pkt. II sentencji, na podstawie art. 98 § 1 i 2 k.p.c., obligując pozwanego do zwrotu na rzecz powoda opłaty od pozwu (pobranej wcześniej na podstawie art. 13 ust. 2 ustawy z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, tekst jedn. w Dz. U. z 2019 poz. 785).

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego zaskarżył pozwany apelacją w całości, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 102 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych - tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 365 dalej: u.s.p. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, że w zakresie warunków nabycia uposażenia rodzinnego odsyła on do przepisów ustawy o emeryturach i rentach jedynie w zakresie warunków wymaganych do uzyskania renty rodzinnej, tj. do art. 68-71 tej ustawy, a nie do zasad na jakich renta rodzinna przysługuje, w szczególności do art. 103- 106 ustawy o emeryturach i rentach. Pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu z uwzględnieniem kosztów postępowania odwoławczego, według norm przepisanych.

Powód wniósł o oddalenie apelacji pozwanego i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania w obu instancjach.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanego okazała się bezzasadna.

Sąd drugiej instancji podzielił i przyjął za własny stan faktyczny ustalony przez Sąd Okręgowy. Dokonana przez Sąd I instancji wykładnia przepisów prawa materialnego, zwłaszcza art. 102 § 1 u.s.p. jest prawidłowa.

Apelacja pozwanego opiera się na zarzutach naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wskazanych w skardze przepisów, a przede wszystkim art.102 § 1 u.s.p. Skarżący w uzasadnieniu apelacji wskazał, że zdaniem pozwanego i Ministerstwa Sprawiedliwości wyrażonym w piśmie z 21 września 2016 r. DB-III-311-297/16, podtrzymanym w piśmie z 6 września 2018 r. DKO-I-563-370/18 Dot. Kd. (...) ponieważ art. 102 § 1 u.s.p. odsyła do ustawy o emeryturach i rentach w zakresie spełnienia warunków wymaganych do uzyskania renty rodzinnej i nie odwołuje się do konkretnego jej przepisu, to należy przyjąć, że warunkiem uzyskania uposażenia rodzinnego jest spełnienie zarówno przesłanek powstania prawa do renty rodzinnej (art. 68-71 ustawy o emeryturach i rentach), jak i warunków jej pobierania (m.in. art. 103-106 tej ustawy). Uposażenie rodzinne powinno więc przysługiwać tylko tym członkom rodziny zmarłego sędziego, którzy spełnią warunki do faktycznego otrzymywania renty rodzinnej. Ponadto istotną wskazówką do przyjęcia takiego rozumowania interpretacyjnego dał ustawodawca w przepisie art. 102 § 4 u.s.p. W przedmiotowym przepisie uregulował bowiem sytuację dotyczącą zbiegu prawa do uposażenia rodzinnego z prawem do emerytury lub renty. Wykluczona została zatem możliwość zdublowania świadczeń poprzez rozwiązanie, że na wniosek uprawnionego przysługuje albo uposażenie rodzinne, albo emerytura lub renta.

W tej kwestii za zasadne należy uznać stanowisko odwołujące się do orzecznictwa Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy w wyroku z 27 czerwca 2018 r., I PK 78/17 (OSNP 2019 nr 1, poz. 5) stwierdził, że „ W doktrynie i piśmiennictwie jednolicie wskazuje się, że uposażenie należne członkom rodziny zmarłego sędziego (sędziego w stanie spoczynku) nie może być porównywane z rentą rodzinną należną członkom rodziny zmarłego pracownika (emeryta, rencisty). Renta rodzinna to świadczenie z ubezpieczenia społecznego przysługujące z tytułu utraty żywiciela, pochodne od świadczenia z ubezpieczenia społecznego (renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy). Uposażenie rodzinne jest świadczeniem pochodnym od świadczeń przysługujących sędziemu ze stosunku pracy (w szczególności jego wynagrodzenia za pracę lub uposażenia ze stanu spoczynku, które jest również pochodne od świadczenia ze stosunku pracy - art. 100 § 1, 2 i u.s.p.). Poza odesłaniem do powszechnych przepisów ubezpieczenia społecznego, w zakresie warunków uprawniających członka rodziny do nabycia świadczenia w postaci uposażenia rodzinnego, nie ma żadnych innych normatywnych przesłanek traktowania uposażenia rodzinnego tak jak renty rodzinnej. Funkcjonalne podobieństwo

obu tych świadczeń nie zmienia ich prawnego charakteru i nie uzasadnia przenoszenia zasad oraz rozwiązań legislacyjnych właściwych stosunkom ubezpieczenia społecznego (renta rodzinna) na stosunki zobowiązaniowe prawa pracy (uposażenie rodzinne). Takiemu rozumieniu uposażenia rodzinnego nie sprzeciwia się zasada równego traktowania ubezpieczonych, ponieważ sędziowskie uposażenie rodzinne nie jest świadczeniem z ubezpieczenia społecznego i zasady dotyczące tej dyscypliny prawa nie mogą być na nie przenoszone (zob. uzasadnienie do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1999 r., III ZP 6/99, OSNAPiUS 1999 Nr 19, poz. 619; wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 381/01, OSNP 2004 Nr 2, poz. 37 i z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 103 a także A. Górski (red.), K. Gonera, Komentarz do art. 102 u.s.p., LEX 2013).

Podobne stanowisko odnośnie do roli uposażenia rodzinnego zaprezentował również Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 11 lipca 2000 r., K 30/09 (OTK 2000 Nr 5, poz. 145), podkreślając, że konstytucyjne gwarancje wynikające z art. 178 ust. 2 w związku z art. 180 ust. 3-5 Konstytucji RP wywierają istotny wpływ na sytuację rodzin zmarłych sędziów i sędziów w stanie spoczynku. Nie ulega zatem wątpliwości, że rodzina stanowi jedną całość, także w aspekcie bytowej sytuacji jej członków. Tym samym, skoro sytuacja ta wyznaczana jest przez szczególne uprawnienia sędziego, wynikające z prawa do wynagrodzenia czy też uposażenia w stanie spoczynku, to nie istnieją podstawy, by śmierć jednego z małżonków (rodziców) wprowadzała zmianę w prawnych regulacjach określających sytuację pozostałych członków rodziny. Z tego względu uposażenie w stanie spoczynku jest nasycone ideą alimentacji, oznaczającą, że państwo zobowiązuje się do zaspokojenia wszystkich usprawiedliwionych potrzeb życiowych sędziów na godziwym poziomie, zaś to konstytucyjne zobowiązanie obejmuje również rodziny, przy czym idea ich alimentowania jest ściśle związana z sędziowskim systemem wynagrodzeniowo-uposażeniowym, który nie może być "poprawiany" w drodze ustawy zwykłej (zob. Z. Myszka, Sędziowskie uposażenia rodzinne, Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych 2000 nr 4, s. 12; J. Oniszczyk, Prawo rodziny sędziego do uposażenia rodzinnego, Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych 2000 nr 11, s. 36; Jacek Gudowski (red.), Tadeusz Ereciński, Józef Iwulski, Prawo o ustroju sądów powszechnych, LEX 2009, komentarz do art. 102 ustawy oraz D. Michta, Uposażenie rodzinne przyznawane członkom rodziny zmarłego sędziego, IUSTITIA 2014 nr 2).

Przedstawione powyżej argumenty podkreślają systemową odrębność uposażenia rodzinnego i przemawiają za ścisłym rozumieniem art. 102 § 1 u.s.p., który, aby nabyć prawo do uposażenia rodzinnego, odsyła do ustawy o emeryturach i rentach wyłącznie w zakresie spełnienia warunków przewidzianych ustawowo dla nabycia prawa do renty rodzinnej, czyli regulacji zawartej w art. 67-71 ustawy o emeryturach i rentach. Natomiast, zgodnie z art. 67 ustawy o emeryturach i rentach do renty rodzinnej uprawnieni są członkowie rodziny spełniający warunki określone w art. 68-71 tej ustawy. Oznacza to, że dla nabycia praw do uposażenia rodzinnego dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione powinny spełniać warunki przewidziane w art. 68, przyjęte na wychowanie i utrzymanie wnuki, rodzeństwo i inne dzieci - w , wdowa i wdowiec - w art. 70, a rodzice - w art. 71. W przypadku powoda istotne zatem było spełnienie warunków określonych w art. 70 ustawy o emeryturach i rentach. Z przepisu tego wynika bowiem, że wdowa (wdowiec) ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy albo wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu, które nie osiągnęło 16 lat, a jeżeli kształci się w szkole - 18 lat życia, lub jeżeli sprawuje pieczę nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy, uprawnionym do renty rodzinnej. Prawo do renty rodzinnej nabywa również wdowa (wdowiec), która osiągnęła wiek 50 lat lub stała się niezdolna do pracy po śmierci męża, nie później jednak niż w ciągu 5 lat od jego śmierci lub od zaprzestania wychowywania osób wymienionych w art. 70 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach. Małżonka rozwiedziona lub wdowa, która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli oprócz spełnienia warunków określonych w art. 70 ust. 1 pkt 2 ustawy miała w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową. Wdowa niespełniająca warunków do renty rodzinnej określonych w art. 70 ust. 1 lub 2 ustawy o emeryturach i rentach i niemająca niezbędnych źródeł utrzymania ma prawo do okresowej renty rodzinnej: przez okres roku od chwili śmierci męża; w okresie uczestniczenia w zorganizowanym szkoleniu mającym na celu uzyskanie kwalifikacji do wykonywania pracy zarobkowej, nie dłużej jednak niż przez 2 lata od chwili śmierci męża.”.

Wbrew odmiennemu twierdzeniu skarżącego wyrażonemu w apelacji, brak jest podstaw do przyjęcia, że art. 102 § 1 u.s.p. odsyła nie tylko do przepisów ustawy o emeryturach i rentach w zakresie warunków jakie należy spełnić, aby nabyć prawo do renty rodzinnej, ale również do warunków jej pobierania (m.in. art. 103 – 106 tej ustawy).

Sąd Najwyższy w powołanym judykacie stwierdził, że „zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawa o emeryturach i rentach określa warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych (pkt 1), zasady ustalania wysokości świadczeń (pkt 2) oraz zasady i tryb przyznawania oraz wypłaty świadczeń (pkt 3). Konsekwencją tak określonego przedmiotu ustawy jest także cała jej konstrukcja. Z tego względu odrębny dział ustawy określa warunki (przesłanki) powstania prawa do renty rodzinnej (dział III), zaś odrębny (dział VIII) zasady ustalania świadczeń, w tym powstanie i ustanie prawa do świadczeń, a ponadto zawieszanie i zmniejszanie świadczeń. Generalnie można powiedzieć, że ustawowa regulacja dotycząca warunków nabywania prawa do świadczeń odnosi się do fazy, w której dochodzi do "powiększenia sfery posiadania danego podmiotu". Z tego względu ustawa o emeryturach i rentach określa przesłanki, których spełnienie oznacza przysporzenie w obrębie sfery praw ubezpieczonego w postaci prawa do emerytury lub renty, zaś realizacja tak nabytego prawa uzależniona jest od podjęcia przez ubezpieczonego określonych działań zmierzających do ustalenia prawa, przewidzianych w przepisach ustawy (por. T. Zieliński, Ochrona praw nabytych - zasada państwa prawnego, PiP 1992 nr 3; C. Jackowiak, Ochrona praw nabytych w polskim systemie emerytalno-rentowym, PS 1992 nr 11-12, s. 7-8 i przytoczona tam literatura; W. Szubert, Ubezpieczenie społeczne. Zarys systemu, Warszawa 1987, s. 62 oraz wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 11 lutego 1992 r., K 14/91, OTK 1992 Nr 1, poz. 7; z dnia 23 listopada 1998 r., SK 7/98, OTK ZU 1998 Nr 7, poz. 114; z dnia 22 czerwca 1999 r., K 5/99, OTK ZU 1999 Nr 5, poz. 100; z dnia 20 grudnia 1999 r., K 4/99, OTK ZU 2000 Nr 7, poz. 165 i z dnia 13 stycznia 2006 r., K 23/03, OTK-A ZU 2006 Nr 1, poz. 8)”.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy orzekający w sprawie, prawidłowo przyjął, że art. 102 § 1 u.s.p. powinien być interpretowany jedynie z uwzględnieniem przepisów ustawy o emeryturach i rentach określających krąg osób uprawnionych do renty rodzinnej (art. 67-71 ustawy). Przywołując stanowisko Sądu Najwyższego zaprezentowane w cytowanym wyroku z dnia 27 czerwca 2018 r. wskazać należy, że „ Art. 104 ust. 7 ustawy o emeryturach i rentach, jak wynika z przedstawionych wyżej rozważań, odnosi się bowiem do możliwości realizowania uprzednio nabytego prawa, przewidując zawieszenie wypłaty świadczeń w wyniku przekroczenia ustawowo określonych limitów przychodów z pracy zarobkowej. Z tego względu art. 134 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach stanowi, że wypłatę świadczenia wstrzymuje się, jeżeli powstaną okoliczności uzasadniające zawieszenie prawa do świadczeń lub ustanie tego prawa. Innymi słowy zawiesić można tylko realizację prawa, które zostało już nabyte. Dla nabycia prawa do uposażenia rodzinnego konieczne jest zatem jedynie stwierdzenie ziszczenia się określonego ryzyka socjalnego - śmierci sędziego albo sędziego w stanie spoczynku - oraz dodatkowych wymogów określonych w art. 67- 71 ustawy o emeryturach i rentach (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 18 kwietnia 2016 r., III APa 4/16, LEX nr 2106963). Czym innym jest bowiem uzyskanie prawa do określonego świadczenia, a czym innym jego wypłata, która ma charakter wtórny. Osoby osiągające przychód powodujący zmniejszenie świadczenia rentowego czy też jego zawieszenie nie tracą prawa do tego świadczenia, a jedynie jego wypłaty.

Zauważyć także należy, że zgodnie art. 103 u.s.p., szczegółowe zasady i tryb ustalania i wypłacania uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziom w stanie spoczynku i członkom ich rodzin zostały powierzone do ustalenia w drodze rozporządzenia Ministrowi Sprawiedliwości, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy. Stąd wypłata uposażenia rodzinnego została uregulowana w odrębnym akcie prawnym, nie zaś w sposób uregulowany w przepisach ustawy o emeryturach i rentach. Obowiązujące w okresie wstrzymania powodowi wypłaty uposażenia rodzinnego od marca 2018 r. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 stycznia 2017 r. w sprawie uposażeń oraz uposażeń rodzinnych sędziów w stanie spoczynku i członków ich rodzin oraz terminów przekazania do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składek na ubezpieczenia społeczne (Dz. U. z 2017 r. poz. 199), czy obowiązujące od dnia 29 czerwca 2018 r. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 czerwca 2018 r. w sprawie uposażeń sędziów w stanie spoczynku i uposażeń rodzinnych członków rodzin sędziów i sędziów w stanie spoczynku oraz terminów przekazania do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składek na ubezpieczenia społeczne (Dz. U. z 2018 r. poz. 1258) nie zawierają jakichkolwiek unormowań w przedmiocie zmniejszenia czy też zawieszenia uposażenia rodzinnego w stosunku do osób osiągających

przychód z innego tytułu. Brak jest też odesłania do stosowania w tym przypadku przepisów ustawy o emeryturach i rentach”.

Obecny skład podziela taką wykładnię i stosowanie prawa. Do tego wyroku odwołał się też Sąd pierwszej instancji. Podkreślić należy, że Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 17 czerwca 2020 r. II PK 121/19 w sprawie z powództwa J. P. przeciwko Sądowi Rejonowemu we Włocławku o zapłatę kwoty 106,874,14 tytułem uposażenia rodzinnego po zmarłej żonie I. P. za okres od listopada 2016 r. do lutego 2018 r., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 5 marca 2019 r. III APa 35/18 do rozpoznania podzielając stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z 27 czerwca 2018 r., I PK 78/17 (OSNP 2019 nr 1, poz. 5).

Mając powyższe na uwadze uznać należało, że Sąd pierwszej instancji zasadnie uwzględnił powództwo w całości, stwierdzając brak podstaw do wstrzymania powodowi wypłaty uposażenia rodzinnego za dalszy okres tj. od marca 2018 r. do kwietnia 2019 r., zatem podniesiony przez skarżącego zarzut naruszenia prawa materialnego nie znajduje uzasadnienia.

Z uwagi na to, w oparciu o art. 385 k.p.c. w zw., z art. 374 k.p.c., Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako bezzasadną.

SSA Daria Stanek SSA Iwona Krzeczowska – Lasoń SSA Grażyna Czyżak